

Špela KRYŽANOWSKI

Prostor in osebnost

Naša osebnost se odslikava v prostoru, v katerem bivamo. Raziskovalci so dokazali, da je mogoče na podlagi fotografij različnih notranjih stilov sklepati o socialnih in osebnostnih lastnostih uporabnikov, od njihove starosti, poklica in statusa do osebnosti, želja, konjičkov in življenjskih stilov (Gosling idr., 2002, ter Wilson in Mackenzie, 2000). To niti ni presenetljivo, če vemo, kako zelo pomembna je za človekovo dobro počutje identifikacija s prostorom. Da se ti zdi, da prostor izraža to, kar si ti misliš, da si, kar ni nujno enako temu, kar si drugi mislijo o tebi. Prav osebnost posameznika je tista, ki nam pove, ali mora biti dnevna soba opremljena z več trdimi stoli ali mehкими zofami, ali naj prevladujejo ravne ali organske linije, ali naj bodo površine sijoče ali hrapave in kaj narediti s podedovanim rustikalnim pohištvom. Zakaj so nekateri bolj nagnjeni h klasiki, drugi pa k modernim trendom? Odgovor lahko najdemo v različnih osebnostnih tipih, ki jim pripadamo. Vsak od nas je namreč splet različnih tipov. Sally Augustin (2009) navaja sedem področij, ki odločilno vplivajo na videz prostora, ki naj bi ustrezal naši osebnosti. Vsaka od okoliščin bolj ustreza enemu ali drugemu tipu osebnosti. V nekaterih vidikih se tipi tudi prekrivajo.

Introvertirane in ekstrovertirane osebnosti

Ekstrovertirane osebe se v družbi ljudi in stvari polnijo z energijo. Uživajo v velikih večerjah, izbirajo domove z malo

notranjimi stenami, ne potrebujejo časa, da bi bile same s seboj, in so zelo živahne narave. Introvertirane osebe bolj uživajo v zasebnosti, družinskih večerjah, in manjših prostorih z več stenami, nujno potrebujejo čas zase in so mirnejše narave. So tudi boljše v zaznavanju prihajajočih informacij, zato so z njimi hitro preobremenjene. Ekstrovertirani uživajo v senzualno bogatih prostorih z živimi barvami, v glasni in hitri glasbi, intenzivnih teksturah, rahlo valujočih poteh in dramatičnih vonjavah. Za introvertirane velja popolnoma obratno. Ekstrovertirani imajo radi prostore, ki se spreminjajo, introvertiranim to ni po godu. Ljubša jim je stabilnost. Ekstrovertirani raje razstavljajo svoje osebne predmete na ogled drugim, introvertirani so bolj zadržani. Oba karakterja sta različna tudi v načinu vodenja pogovora. Za introvertirane je pomembno, da jim drugi ne vdirajo v njihov osebni prostor. Zato so jim ljubi fleksibilni sedeži, s katerimi lažje korigirajo osebne razdalje in jih po potrebi povečajo. Ekstrovertirani bodo uporabili bolj odprte postavitve zof brez vmesnih kosov pohištva, medtem ko je introvertiranim miza med njimi in sogovorniki dobrodošla. Ekstrovertirani potrebujejo očesni stik in radi sedijo blizu druge osebe, introvertirani potrebujejo možnost očesnega umika, za kar lahko nevsiljivo poskrbi primerno postavljena slika ali okno nasproti sedečega. Introvertirani imajo raje štirioglate kot okrogle mize, ki spodbujajo pogovor in druženje. Ekstrovertirani izbirajo bolj odprte prostorske zasnove, v katerih se preprosto prehaja med javnimi in zasebnimi območji. Introvertiranim bolj ustreza dom, ki nudi več zasebno-

sti. Ker se ekstrovertirani težko zadrži, če se mu ponudi priložnost za druženje ali pogovor, morajo biti prostori, v katerih se mora osredotočiti na delo, umaknjeni tako, da ne mora videti drugih ljudi niti poslušati njihovih pogovorov. Vsekakor pa ti prostori ne smejo biti brez stimulacije. Bel monoton prostor bo ekstrovertiranega motiviral, da si poišče dodatne okoljske dražljaje, kar praviloma pomeni, da bo vstal in odkorakal iz sobe. Poslušanje radia med delom, ki je za introvertiranega moteče, bo ekstrovertiranemu pomagalo, da bo ostal zbran. Manj poživljajoče okolje (umirjene neintenzivne barve, manj podrobnosti in detajlov, manj razgibani prostori) je idealno za introvertiranega, ki se tako izbrano zabava sam s seboj in za to ne potrebuje zunanjih dražljajev.

Posredno in neposredno procesiranje informacij

Izkazalo se je, da na oblikovanje prostora vpliva tudi način procesiranja informacij posameznika. Ljudje namreč informacije iz okolja različno vpijamo in dojemamo. Nekateri jih sprejemajo bolj neposredno, drugi jih bolj osebno obarvajo, zato je njihovo dojetje bolj posredno. Če se bo prvi ob pogledu na oblazinjen stol spraševal, ali je ta trd ali mehek, bo drugi razmišljal, ali je podoben tistemu iz njegovega otroštva. Zato ljudje z neposrednim načinom dojetja ne marajo dvoumnosti, imajo dobro oko za detajle, so zelo premočrtni in se ne zanimajo preveč za trende. So tudi dobri v popravljanju stvari. Tisti, ki bolj posredno dojemajo informacije,

so bolj intuitivni, se dobro počutijo v okoliščinah, ki so dvoumne, detajli jim ne pomenijo veliko, bolj jih zanima celota prostora in zelo jih zanimajo trendi. V popravljani stvari ne blestijo, zato si raje omislijo nov kos. Tiste z neposrednim dojemanjem privlačita klasika in simetrija, tiste s posrednim dojemanjem pa dogodivščine in modernost. Hiše prvih bodo zato bolj simetrične in klasično oblikovane, medtem ko drugi raje živijo v sodobnih modno oblikovanih objektih. Za prve je pomembnejša uporabnost objekta, za druge pa njegova estetika in asociacije, ki jim jih ta vzbuja.

Organiziranost v življenju

Pri organiziranosti lahko najdemo dve skrajnosti: organizatorje in improvizatorje. Prvi imajo radi svoje življenje pregledno in predvidljivo organizirano, so natančni, se pred odločitvami dobro informirajo, so bolj formalni in načrtni. Drugi ljubijo spontanost, so prilagodljivejši, lahko se odločajo tudi brez potrebnih informacij in so lažnejši. Organizatorji zato potrebujejo prostore, v katerih so lahko učinkoviti in dobro organizirani. Radi se obdajajo s stvarmi, ki jim pomagajo pri dobri organiziranosti, npr. table z opomniki, dovolj polic ali površin, na katerih lahko učinkovito uredijo svoje stvari. Ker so improvizatorji slabše organizirani, jih pred roki po navadi grabi panika. Za njih je pomembno, da v prostorih ni pretiranih impulzov iz okolja (npr. hrup z ulice, neposreden pogled na živahen trg ali cesto), saj bistveno hitreje od organizatorjev izgubijo osredotočenost. Za sprejemanje odločitev potrebujejo več fizičnega materiala, ki ga morajo imeti med delom razstavljenega (velika delovna miza), in pozneje tudi možnost, da ga pospravijo (dovolj velik arhiv ali shramba). Prav tako so nagnjeni k zbiranju stvari v splošnem, češ da bi jim lahko v prihodnosti kdaj prav prišle. Zato potrebujejo več omar in polic za

hranjenje oblek, gospodinjskih stvari in krame v splošnem.

Odzivanje na zunanje dogodke

Ljudje smo za zunanje dogodke različno občutljivi. Občutljivi ljudje se ob zunanjih dražljajih hitro vznemirijo, za ozadje jim je ljubša tiha glasba, za osredotočanje potrebujejo tišino, občutljivi so na močne vonjave ter se hitro zbudijo ob hrupu in močni svetlobi. Občutljivi ljudje si morajo zato organizirati okolje tako, da omejijo zunanje vplive. Posebej problematičen je hrup, zato naj uporabljajo materiale, ki vpijajo zvoke (npr. akustične obloge, tekstilne zavese, debele preproge in oblazinjeno pohištvo). V spalnici lahko za udušitev zvokov pomaga tudi prisotnost tako imenovanega belega šuma (podoben zvok, kot ga oddaja televizor, kadar ni programa in je na zaslonu megla) ali tihe prijetne glasbe. Podobno kot introvertirani ljudje potrebujejo občutljivi ljudje za zbrano delo zaščiten prostor z malo zunanjih dražljajev, kar pa ne pomeni, da zadošča, da si na ušesa nataknejo slušalke in se obrnejo v prazno steno. Veliko bolje je, če je v prostoru možnost pogleda skozi okno v naravo, sobni akvarij ali ogenj v kaminu. To občutljivim ljudem ponovno napolni mentalne baterije.

Odnos do usode

Kako naj usmerjam svoje življenje? Eni se imajo za usmerjevalce svoje usode in so prepričani, da uspeh v življenju ni stvar srečnega naključja in da sreča ni vnaprej določena. Ti ljudje niso vraževerni in praviloma načrtujejo daleč vnaprej. Drugi spet verjamejo v usodo. Verjamejo, da je sreča v življenju vnaprej določena in da jim življenje v večji meri krojijo drugi. Bolj so nagnjeni k vraževerju in dolgoročno načrtovanje življenja se jim ne zdi smiselno. Usmerjevalci svoje usode praviloma potrebujejo

jo fleksibilnejše življenjsko okolje. Raje imajo pohištvo, ki ga lahko premikajo in uporabijo na različne načine. Všeč jim je, npr. miza, ki jo lahko uporabljajo na različnih višinah, kot kavno mizico, jedilno mizo ali delovni pult. Ugajajo jim podobne odprte sedežne postavitve kot ekstrovertiranim. Ljubše so jim tudi kompozicije z ravnimi linijami. Organske oblike zof je zato bolje postaviti v prostor človeka, ki verjame v usodo, kot tistega, ki se na usodo poživžga. Prvemu bodo tudi bolj ustrezale mehko padajoče zavese v prostoru, medtem ko bo drugi bolj zadovoljen z ravnimi žaluzijami. Ljudje, ki verjamejo v moč usode, se večkrat obdajajo z osebnimi predmeti (več odlagalnih površin in praznih sten za slike) in so manj nagnjeni k spreminjanju okolja. Na drugi strani so ljudje, ki ne verjamejo v usodo, aktivnejši v ohranjanju neokrnjenega naravnega okolja, kar lahko vpliva na izbor materialov, ki jih uporabljajo v opremljanju (več naravnih in ekoloških materialov in tehnologij).

Vpliv, ki ga ima na nas neposredna družba, v kateri se zadržujemo

Se bo vaše vedenje v družbi spremenilo? Boste bolj ali manj zgovorni, kot če ste sami? Tudi odgovori na ta vprašanja lahko vplivajo na to, kakšno okolje naj vas obdaja. Človek svoje vedenje namreč prilagaja družbi, v kateri se nahaja. Na ene ljudi družba vpliva bolj, na druge manj. Tisti, ki si ne pustijo posebej vplivati s strani družbe, bolj premočrtno sledijo svojemu notranjemu vodstvu. Njihova dejanja so zato bolj usklajena z njihovimi mislimi. Ljudje, na katerih vedenje zelo vpliva družba, se vedejo drugače, če so v družbi, kot če bi bili v istem trenutku sami, vendar pa imajo sposobnost družbo motivirati, se lahko z vsakomer spoprijateljujejo in se v družbi praviloma odlično počutijo. Ti ljudje so zelo občutljivi na simboliko predmetov.

Občutljivi so na statusne simbole in z njimi se radi obdajajo; hiša, avto, nakit, znane blagovne znamke. Zelo hitro podležejo modnim trendom in so v splošnem nagnjeni k temu, da z lahkoto prevzamejo vedenje in okolje ljudi, ki se jim zdijo prijetni ali koristni. Zelo radi ustvarjajo dober vtis (z načinom oblačenja in opremo svojega neposrednega okolja) in delajo tisto, kar mislijo, da se drugim zdi primerno.

Potreba po vznemirljivih aktivnostih

Vas nove dogodivščine vznemirjajo? Vam dajejo energijo? Potem spadate med ljudi, ki imajo veliko potrebo po adrenalinu. Tovrstni ljudje ljubijo raznoliko življenje, navdihuje jih nevarnost, radi obiskujejo nove kraje, uživajo v lunaparkih in hitri vožnji. Zato jim bolj ustrezajo okolja z veliko dražljaji, glasnejšo glasbo, močnejšimi vonjavami, svetlejšimi barvami, močnejšo osvetlitvijo in intenzivnimi teksturami. Bolje se počutijo v razmetanih kot v vzorno pospravljenih prostorih. V slednjih pogrešajo več vidne kompleksnosti, ki je zanje pomembna. Večja je tudi verjetnost, da se bodo lotili več opravil na enkrat (*multi tasking*). Zanimiv je podatek, da so ljudje, ki ljubijo adrenalin, bolj nagnjeni k temu, da so jim vseč stvari, postavljene na desno stran od centra, medtem ko drugi dajejo prednost levi strani. To je lahko zanimiv podatek pri oblikovanju prodajaln. Ljudje, ki imajo radi vznemirljive aktivnosti, so velikokrat tudi ekstrovertirani, zato so jim vseč podobna okolja kot ekstrovertiranim. Ljudje, ki živijo v mestih, imajo praviloma večjo potrebo po akciji: želijo si več barve, intenzivnejših vonjev in glasnejših zvokov kot tisti, ki živijo na podeželju.

Raziskovalci ugotavljajo, da se v razvitih družbah prevladujoča osebnost ljudi spreminja. Ljudje postajajo vse bolj

ekstrovertirani in si želijo senzorno bogatih okolij; z intenzivnejšimi, bolj nasičenimi barvami, glasnejšimi zvoki in več prostorske kompleksnosti. Zato so tovrstna okolja vse popularnejša. Ker si ekstrovertirani želijo tudi več druženja, bo naraščala potreba po prostorih, ki to omogočajo. Vendar pa želja po družabnosti ni vedno produktivna. Na delovnem mestu, kjer potrebujemo zbranost, morajo oblikovalci še posebej paziti na vidno zaščito pred vplivi neposredne okolice (mimoidoči, sodelavci, stranke), ki ekstrovertiranemu pomagajo, da ostane zbran. Spreminjajo pa se tudi mladi. Prihajajoče generacije so bolj narcisoidne od predhodnih, kar pomeni, da individualnost domov in delovnih okolij postaja vse bolj cenjena vrednota.

.....
Mag. Špela Kryžanowski, univ. dipl. inž. arh.
Arhitelje arhitekti d.o.o., Rimska 22/ II.N,
1000 Ljubljana, Slovenija
E-pošta: spela.kry@gmail.com
Splet: www.arhitelje.com

Viri in literatura

Augustin, S., 2009: *Place Advantage*. Wiley & Sons, Hoboken, New Jersey.

Gosling, S., Ko, S., Mannarelli, T., in Morris, M., 2002: A room with a cue: personality judgments based on offices and bedrooms. *Journal of personality and social psychology* 82(3): 379–398.

Wilson, M. A., in Mackenzie, N. E., 2000: Social attributions based on domestic interiors. *Journal of environmental psychology* 20: 343–354.